HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

וגזרו רבנן על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה: בזמן שהן לחין: איבעיא להו [א]לחין מחמת עצמן או דילמא לחין מחמת דבר אחר ת"ש לא בתבן ולא בזגים ולא במוכין ולא בעשבים בזמן שהן לחין אי אמרת בשלמא לחין מחמת דבר אחר שפיר אלא אי אמרת לחין מחמת עצמן מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה ממרטא דביני אטמי והא דתני רבי אושעיא טומנין בכסות יבשה ובפירות יבשין אבל לא בכסות לחה ולא בפירות לחין כסות לחה מחמת עצמה היכי משכחת לה ממרטא דביני אטמי: **מתני'** [ב]טומנין בכסות ובפירות בכנפי יונה ובנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן [א]דקה רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה: **גמ'** [ב]א"ר ינאי [ג]תפילין צריכין גוף נקי [ג]כאלישע בעל כנפים מאי היא אביי אמר שלא יפיח בהן רבא אמר שלא יישן בהן ואמאי קרי ליה בעל כנפים שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק ראהו קסדור אחד רץ מפניו ורץ אחריו וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו אמר לו מה זה בידך אמר לו כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים [ד]ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה שנאמר [1]כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן: בנסורת של חרשין וכו': איבעיא להו רבי יהודה אנסורת של חרשין קאי או אנעורת של פשתן קאי ת"ש דתניא [ה]רבי יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי הוא כזבל ש"מ אנעורת של פשתן קאי ש"מ: **מתני'** [ד]טומנין בשלחין ומטלטלין אותן בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה [ה]נוטל את הכסוי והן נופלות ר"א בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר וחכ"א נוטל ומחזיר: **גמ'** יתיב ר' יונתן בן עכינאי ורבי יונתן בן אלעזר ויתיב ר' חנינא בר חמא גבייהו וקא מיבעיא להו שלחין של בעה"ב תנן אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו לא מטלטלינן להו או דילמא של אומן תנן וכ"ש של בעה"ב אמר להו ר' יונתן בן אלעזר מסתברא של בעה"ב תנן אבל של אומן קפיד עלייהו אמר להו ר' חנינא בר חמא כך אמר ר' ישמעאל בר' יוסי

אבא

וגזרו על הטומאה שלא בשעת מלאכה. שיהא חיבור: **ועל הזאה שבשעת מלאכה.** שלא יהא חיבור. הלכך חיבור לטומאה לעולם ואין חיבור להזאה כלל: **לחין מחמת עצמן.** מחממות טפי מלחין מחמת משקין שנופלין עליהן משיבשו: ה"ג **מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה: ממרטא דביני אטמי.** מצמר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה שהוא מלא זיעה והוא לח מעצמו. להכי קרי ליה מרטא דלאו בר גיזה הוא: **מתני' נעורת.** דק דק שנוערין מן הפשתן וקורין אריסט"ש: **נסורת.** שמנסרים הנגרים מן העצים: **ובפירות.** כגון חטין וקטניות: **כנפי יונה.** נוצה: **גמ' שלא יפיח.** שיכול להעמיד עצמו בשעת הרוח: **שלא יישן בהן.** שמא יפיח או יראה קרי. אבל אם יכול להזהר שלא יישן בהן כל הגופים נקיים בהפחה שיכולין להעמיד עצמן: **ינקרו את מוחו.** שהוא תחת התפילין. ינקרו לשון ניקור עינים(ו): **קסדור.** מנישטרא"ל שהיה ממונה על כך: **כנפי יונה.** כדמפרש לקמיה מפני שהם מצות והם מגינין לישראל והויא להם ככנפים ליונה שהיא נמשלת ליונה והמצות ככנפים: **כנפיה מגינות עליה.** מן הצנה ומכל עוף ואדם הבא עליה היא נלחמת ומכה בראש גפיה מה שאין כן בשאר עופות: **הרי הוא כזבל.** דמוסיף הבל: **מתני' שלחין.** עורות כמו והפשיט(ז) תרגום וישלח: **ומטלטלין אותן.** בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן דחזו למזגא עלייהו: **ואין מטלטלין אותן.** דמוקצות הן לטוות ולארוג: **כיצד הוא עושה.** זה שטמן בהן כיצד יטול קדרתו הואיל ואסור לטלטלן שהרי היא טמונה כולה בהן: **נוטל כיסוי.** של קדרה שיש תורת כלי עליה. ואף על גב שהן עליה לא איכפת לן דלא נעשית בסיס להן שאין עשוי אלא לכסות קדרה: **רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל.** כשבא ליטול הקדרה מטה הקופה על צדה: **שמא יטול.** הקדרה ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך גומא שישבה בהן ואם יצטרך לחזור ולהטמינה לא יוכל לטלטל גיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא להחזירה בתוכה: **נוטל ומחזיר.** בגמרא(ח) מפרש לה: **גמ' שלחין של בעה"ב תנן.** דמותר לטלטלן שאין עומדין לימכר ולא קפיד עלייהו כי מטנפי וחזי למזגא עלייהו: **אבל של אומן.** שעומדות למוכרן קפיד עלייהו הלכך לא למזגא קיימי ואין מטלטלין אותן:

שלחא

ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה. תימה דהא גבי מקל שעשאו יד לקורדום קאמר דהוי חיבור לטומאה משמע אבל לא להזאה ואמאי והא לא שייך למגזר התם אטו שלא בשעת מלאכה כדאמר לעיל דאדם עשוי לזורקו בין העצים וי"ל דהתם לא הוי חיבור להזאה משום דאפילו בשעת מלאכה לא הוי חיבור דבר תורה דלא חשיב כלל בית יד בשום פעם כיון שהוא עשוי לזורקו כל שעה:

אבל לא בכסות לחה כו'. נראה דרבי אושעיא פליג אמתני':

כאלישע בעל כנפים. [א]להכי נקט אלישע דמסתמא כיון שנעשה לו נס בתפילין היה זהיר בהן והיה לו גוף נקי ומזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר שהרי בזה אנו יכולין להזהר[ב] ואין תימה על מה שמצוה זאת רפויה בידינו[ג] שגם בימי חכמים היתה רפויה כדתניא בפרק ר' אליעזר דמילה (לקמן קל.) ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שלא מסרו עצמן ישראל עליה בשעת גזירת המלכות כגון תפילין עדיין היא רפויה בידם והא דאמרינן בפ"ק דראש השנה (דף יז.) פושעי ישראל בגופן[ד] קרקפתא דלא מנח תפילין אומר ר"ת דמיירי באותן שעושין מחמת מרד ומבזין המצות ושוחקין ברצועה שבידם ובראשם[ה] כדאמר ביומא (דף לו:) פשעים אלו המרדין[ו] והא דאמר במדרש תפילין מפני מה לא החזיקו בהן מפני הרמאים אין נראה לר"י דמשום רמאין[ז] נמנעו מלעשות מצוה[ח] אלא ה"פ מפני מה לא החזיקו נאמנות באדם המניח תפילין[ט] וקאמר מפני הרמאין שהיו מניחין תפילין לרמות בני אדם כדמפרש התם מעשה בתלמיד אחד שהפקיד מעותיו אצל אחד שהיה מניח תפילין כשתבע בו אמר להד"ם אמר ליה אותו תלמיד לא לך הפקדתי אלא לתפילין שעל ראשך וכ"ע שם:

אביי אמר שלא יפיח בהן. שיוכל לשמור עצמו מלהפיח עד שיסיר תפילין כדפירש בקונט' אבל לא חייש שמא ישן דאע"ג דפעמים לא יוכל ליזהר משינה ורבא מצריך גם שיכול להעמיד עצמו בשעה שתאחזנו השינה שלא ישן פתאום ומיהו אביי נמי מודה דאסור לישן בהן כדתניא בפרק הישן (סוכה כו. ושם) דאסור לישן בתפילין בין שינת קבע בין שינת עראי:

שלא יישן בהן. משום שלא יפיח בהן בשעת שינה או משום היסח הדעת אבל משום קרי אין לחוש[ט] כדאמר בפ' הישן (ג"ז שם:) דא"ר יוסי ילדים לעולם חולין מפני שרגילין בטומאה ופריך לימא קסבר ר' יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין ומשני הכא בילדים ונשותיהם עמהם עסקינן שמא יבאו לידי הרגל דבר אבל משום קרי לא בעי למיסר: **נטלם מראשו.** ואף על גב דאמר בסנהדרין (דף עד: ושם) בשעת גזרת המלכות אפי' על מצוה קלה יהרג ואל יעבור ואפילו לשנויי ערקתא דמסאנא אסור היינו משום דבשינוי ערקתא מתנהג כעובד כוכבים ודומה שמוציא עצמו מכלל ישראל אבל הכא אינו עושה כלום[י] אלא שאין לו תפילין בראשו שעה אחת והרבה ישראל שאין להם תפילין כמותו: **כנפיה מגינות עליה.** אור"י דאמרינן במדרש[י] כל העופות כשהן יגעין ניגוחין ע"ג סלע והיונה בשעה שהיא יגעה פורחת באחת ונינוחת באחת: **טומנין בשלחין ומטלטלין אותן.** הא דאמר בפ"ק דבילה (דף יא.) נותנין העור לפני הדורסן דהתירו סופן משום תחילתן פי' כדי שישחוט לצורך יו"ט אבל עור דמערב יו"ט משמע התם דאסור לטלטל ובפרק כל כתבי (לקמן קטז:)[יא] קאמר אם מטלטלין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר משמע דעור בלא בשר אסור פירש"י בפרק כל כתבי (ג"ז שם)[יב] דהכא מיירי בעור בהמה גסה והתם בעור בהמה דקה דלא חזי למזגא כולי האי ולפירושו הוי דבילה נמי מיירי בעור בהמה דקה[יג] והא דתנן בפ' כל כתבי (דף קכ.) פורסין עור גדי על גבי התבה כו' צריך לומר לפי' דמיירי כשיחדו לישיבה[יד] ור"ת מפרש דהכא מיירי ביבשין[טו] דחזי למזגא עלייהו[טז] והתם בלחין:

אבא

מסורת הש"ס

א) [ברי"ף וברא"ש ליתא], ב) לקמן קל., ג) [עי' תוספות בבא בתרא י: ד"ה אלא], ד) [ברכות נג: ע"ש גיטין מה. סנהדרין לה. לקמן קל.], ה) [לקמן נא:], ו) [עי' במדבר טז], ז) [ויקרא א], ח) [לקמן נ:], ט) [ועי' ירושלמי פרק היה קורא הלכה ד], י) [רבה סדר לך לך פרשה לט], כ) בד"ה בתרתי פליגי,

גליון הש"ס

תוס' ד"ה טומנין בשלחין וכו' ור"ת מפרש. עי' זבחים דף לג ע"ב תוס' ד"ה מנין בסה"ד:

מוסף רש"י

ינקרו. פוריי"ר בלע"ז, לשון (משלי ל) יקרוה עורבי נחל, ולשון (במדבר טז) תנקר לא נעלה (לקמן קל.). **את מוחו.** שכנגד תפילין (שם). **כנפיה מגינות עליה.** אינה נלחמת בחרטומיה אלא בכנפיה (שם). **הרי הוא כזבל.** דמוסיף הבלא ואין טומנין בה אפילו מבעוד יום (לקמן נא:).

רבינו חננאל

וגזרו שאם נטמא האחד שלא בשעת מלאכה, נטמא גם האחר בכל מקום שהוא. ודוקא אם הן מחוברין עדיין משום טומאה שבשעת מלאכה. וגזרו נמי על הזאה שאם יזה על האחד אפילו בשעת מלאכה לא נטהר האחר אע"פ שהוא מחובר עמו, משום הזאה שלא בשעת מלאכה, פי' אם יראה שהזה בשעת מלאכה על האחד ונטהר גם האחר, יטהר הוא כשיזה על האחד אפילו השני שלא בשעת מלאכה. פי' מירטא דביני אטמא, (העמר) [הצמר] שבין הירכות של בהמה כיון שתמיד השתנתה שותת בין יריכותיה יש בו לחלוחית לעולם ואינו מתנגב לעולם ואפילו עושה מאותו צמר כסות יש בו לחלוחית. תפילין צריכין גוף נקי. קיי"ל כרבא דאמר שלא יישן בהן. ר' יהודה אוסר. אוקימנא בנעורת. טומנין בשלחין ומטלטלין אותן. פירוש שלחין, עורות גלושין שנגזז צמרן ועדיין לא נעבדו.

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א:

יב ב מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א טוש"ע או"ח סימן רנז סעיף ג:

יג ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה טו סמג עשין כב טוש"ע או"ח סימן לז סעיף ב ג:

יד ד מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א:

טו ה מיי' פ"ד מהלכות שבת שם ופכ"ו הל' יב סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רנט סעיף א:

תורה אור השלם

1 אִם תִּשְׁכְּבוּן בֵּין שְׁפַתָּיִם כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ:
תהלים סח יד

לעזי רש"י

ארישטי"ש. נעורת.
מנישטרא"ל [מינישטרי"ל]. פקיד, שוטר.

מוסף תוספות

א. למניח תפילין בעלמא קאמר שצריך שיהא נקי בגופו כאלישע וכמו שמפרשי אביי ורבא. תוס' הרא"ש. ב. מהפחה ומשינה. תוס' הרא"ש. ג. בדור הזה. תוס' הרא"ש. ד. כגון. תוס' הרא"ש. ה. שמגונות עליו. תוס' ר"ה יז. ד"ה קרקפתא. ו. אבל אם ירא להניח משום דבעינן גוף נקי כאלישע בעל כנפים וכו' והוא דואג כל שעה שמא לא יוכל ליזהר לשמרה בטהרה ובקדושה, הא ודאי אין עליו דין פושעי ישראל בגופן. תוס' ר"ה יז. ד"ה קרקפתא. ז. שמראין עצמן כחסידים. תוס' הרא"ש. ח. ומחמת זה רפויה היא בידם. תוס' הרא"ש. ט. דבעל קרי אינו אסור בהן. רשב"א. י. [ד]במה שנוטל התפילין מראשו אינו נראה כגוי. תוס' הרא"ש. יא. גבי 'מפשיטין את הפסח עד החזה'. תוס' זבחים לג: ד"ה מנין. יב. כי ההיא דכל כתבי דגבי פסח. תוס' זבחים לג: ד"ה מנין. יג. ומגדל, מפני שהוא כמחרך, דאלמא עור גדי בר טלטול הוא. ריטב"א לקמן קטז: ד"ה אמר רב אשי. יד. ואפי' דבהמה דקה. הג"א. טו. ובו דרך העולם להטמין. ריטב"א לקמן קטז: ד"ה אמר רב אשי. טז. שהופשט היום. ריטב"א לקמן קטז: ד"ה אמר רב אשי. [ד]לא חזו למיזגא עלייהו. הג"א. ולפר"ת את"ש [ההיא דפורסין עור של גדין, דמיירי ביבשין כי [הכא]. תוס' זבחים לג: ד"ה מנין.